Seniorer på arbejdsmarkedet

Seriepublikation

Seniorers karriereforløb efter jobtab

Effekter på arbejdsmarkedsdeltagelse og økonomisk situation på kort og langt sigt

Paul Bingley, Mona Larsen og Ida Sofie Smidt

VIDENSCENTER FOR FASTHOLDELSE
AF SENIORER PÅ ARBEJDSMARKEDET

Seniorers karriereforløb efter jobtab – Effekter på arbejdsmarkedsdeltagelse og økonomisk situation på kort og langt sigt

© VIVE
Seriepublikation 2025/01/303024
ISSN: 2795-0328

Seriepublikationen Seniorer på arbejdsmarkedet formidler viden på dansk baseret på engelsksprogede working papers og artikler udarbejdet i regi af Videnscenter for Fastholdelse af Seniorer på Arbejdsmarkedet.

VIVE
Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
www.vive.dk

Opsamling

Seniorer oplever betydelige udfordringer, når de mister deres job:

- **De er længere tid om at komme tilbage i job end yngre aldersgrupper**
- **Deres indtjening er mere negativt påvirket af jobtabet pga. længere ledighedsperiode, lavere genansættelsesrate og markant lønnedgang ved genansættelse**
- **Deres sandsynlighed for at trække sig tidligt tilbage øges markant**
- **Jobtabet reducerer – uanset alder – formue og gæld, hvilket afspejler ændret finansiel adfærd pga. begrænset adgang til kredit og færre investeringer i fx fast ejendom**
- **Faldende indkomst og opsparing har især alvorlige konsekvenser for seniorer, fordi de nærmer sig pensionsalderen og derfor har kortere tid til at genvinde det tabte**
- **Konsekvenserne af jobtab er størst for de seniorer, der er tættest på pensionsalderen; for kvinderne; for dem, der har været ansat lang tid på arbejdspladsen; og for dem, der har været ansat på en mindre arbejdsplads.**

Aktuelle seriepublikation er baseret på udgivet working paper *The Post-Displacement Careers of Seniors*, som kan findes på videnscenterets hjemmeside seniorerpaaarbejdsmarkedet.dk

Videnscenter for Fastholdelse af Seniorer på Arbejdsmarkedet skal opsamle, producere og formidle viden om, hvordan vi kan skabe mere beskæftigelse blandt seniorer på det danske arbejdsmarked.

Videnscenteret er vedtaget af et flertal i Folketinget og har en styregruppe bestående af Ældre Sagen, Faglige Seniorer, Dansk Arbejdsgiverforening (DA), Fagbevægelsens Hovedorganisation (FH) og Beskæftigelsesministeriet. Styregruppen fastsætter Videnscenterets strategiske retning. VIVE står for drift og administration.

Læs mere på videnscenteret hjemmeside.

En aldrende befolkning understreger vigtigheden af at give flere seniorer lyst til og mulighed for at blive længere tid på arbejdsmarkedet. Flere seniorer på arbejdsmarkedet bidrager både til finansieringen af velfærdsstaten og til at sikre et tilstrækkeligt arbejdsudbud. Det er derfor vigtigt at få mere viden om, hvad der fremmer og hæmmer, at ældre arbejdstagere kan blive længere tid på arbejdsmarkedet.

Formålet med dette studie er at undersøge konsekvenserne af jobtab for seniorers efterfølgende arbejdsmarkedsdeltagelse og økonomiske situation. Fokus er på at sammenligne, hvordan konsekvenserne varierer, afhængigt af om jobtabet finder sted, når a) man er under eller over 50 år, og b) når man er 50-54 eller 55-59 år.[1]

Fakta om undersøgelsen

Undersøgelsens datagrundlag består af registerdata fra Danmarks Statistik med oplysninger om arbejdstagere og virksomheder. Data dækker perioden 1980-2019 og inkluderer ca. 290.000 privatansatte i alderen 25-59 år, der har mistet deres job. Heraf er ca. 80.000 personer i alderen 50-59 år ved jobtabet.

For at opgøre effekter af jobtab er de berørte sammenlignet med en matchet kontrolgruppe af personer, der ikke har mistet deres job. Det samlede datasæt består af ca. 580.000 personer.

Personer, der har oplevet jobtab, er identificeret som personer, der forlader deres job som følge af virksomhedsnedlukninger eller større afskedigelsesrunder. Denne fremgangsmåde gør det muligt at isolere effekterne af jobtab, da sådanne hændelser skaber en mere tilfældig eksponering for jobtab. Resultaterne er dermed ikke påvirket af individuelle faktorer, der normalt kunne øge sandsynligheden for at miste jobbet.

Data gør det muligt at belyse konsekvenser af jobtab på efterfølgende beskæftigelse og økonomisk situation i op til 10 år efter jobtabet.

[1] Fokus er på seniorer i alderen 50-59 år. Det skyldes, at undersøgelsen er baseret på oplysninger for perioden 1980-2019. 60 år var en udbredt tilbagetrækningsalder i størstedelen af denne periode.

Eksisterende foranstaltninger til sikring af arbejdstagere ved jobtab

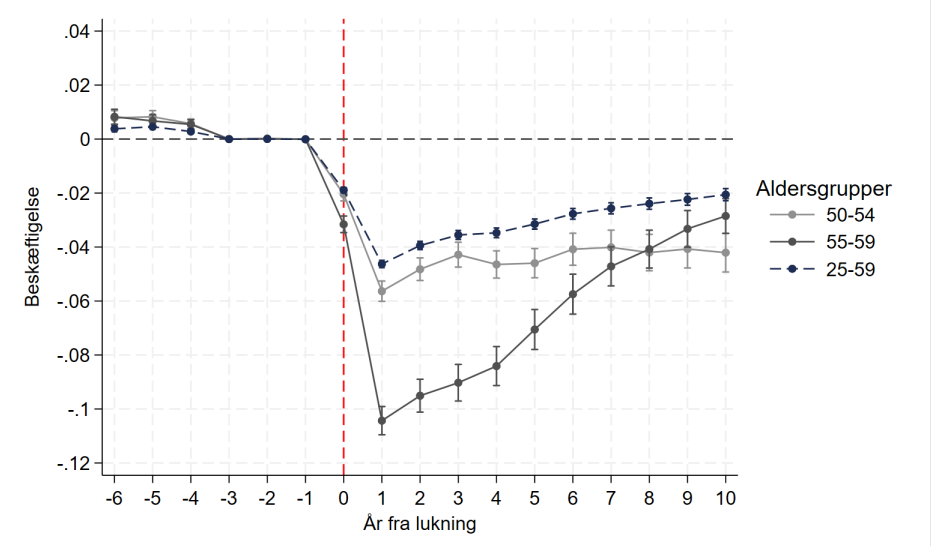
Danmark har en række arbejdsmarkeds- og velfærdspolitiske foranstaltninger, der både understøtter arbejdstagere ved jobtab og tilskynder til tilbagevenden til beskæftigelse. Flexicurity-modellen kombinerer fleksible ansættelsesvilkår med dagpengesikring og aktive arbejdsmarkedstiltag for at lette tilbagevenden til beskæftigelse. Kollektive overenskomster sikrer rettigheder ved afskedigelse, herunder efteruddannelse.

Dette studie viser, at seniorer – på trods af de eksisterende foranstaltninger – oplever betydelige udfordringer ved jobtab.

Større og mere vedvarende konsekvenser af jobtab

Seniorer – især dem, der mister deres job i 55-59-årsalderen – rammes hårdere og mere langvarigt af jobtab end sammenlignelige yngre arbejdstagere. Dette gælder både i forhold til *beskæftigelse*, *lønudvikling* og *samlet indkomst* efter jobtab. Disse konsekvenser påvirker også seniorernes mulighed for at optage *gæld* og *investere* i eksempelvis ejendom, hvilket kan være afgørende for deres *opsparing* og for deres mulighed for at opleve en økonomisk stabil alderdom.

Figur 1 Beskæftigelse i årene efter jobtab, særskilt for aldersgrupper

Anm.: Figuren viser sandsynligheden for beskæftigelse i årene efter jobtab (1. aksen, hvor jobtab finder sted i år 0), hvor beskæftigelse er målt som positiv lønindkomst (2. aksen).

Kilde: Egen analyse på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Figur 1 illustrerer, hvordan beskæftigelsen udvikler sig for forskellige aldersgrupper efter tidspunktet for jobtab (tidspunkt 0). Det fremgår tydeligt, at jobtab har en mere markant og vedvarende effekt på beskæftigelsen for dem, der mister deres job som 50-59-årige, hvorimod yngre arbejdstagere hurtigere kommer tilbage i job. Faldet i beskæftigelsen er dobbelt så stort for de 55-59-årige sammenlignet med gennemsnittet for personer i alderen 25-29 år et år efter jobtabet. Et lignende mønster tegner sig for lønindkomst efter jobtab, hvilket afspejler en række strukturelle udfordringer for seniorerne, herunder længere ledighedsperiode, lavere genansættelsesrate og markant lønnedgang ved genansættelse.

Jobtab øger tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet

Når seniorer mister deres job i sidste halvdel af 50'erne, fører det til, at mange af dem trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Sandsynligheden for at overgå til førtidspension eller efterløn er markant større for seniorer, der mister deres job, end for andre seniorer, hvorved deres arbejdsmarkedstilknytning ophører eller reduceres permanent. Med andre ord ser jobtab for seniorer ud til at være en katalysator for tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

Det er dog ikke alle seniorer, der har de samme muligheder for at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet efter jobtab. Økonomiske ressourcer spiller en afgørende rolle, da seniorer med større opsparing eller pensionsordninger i højere grad kan vælge at trække sig tidligt tilbage, mens mere økonomisk sårbare seniorer oftere er nødsaget til at forblive på arbejdsmarkedet.

Økonomiske implikationer af jobtab

Jobtab har vidtrækkende konsekvenser for den enkeltes økonomi, ikke alene via lavere lønindkomst, men også via nedgang i samlet indkomst, opsparing, gæld og formue samt større afhængighed af velfærdsydelser. Den samlede indkomst falder efter jobtab, hvor nogle seniorer overgår til tilbagetrækningsydelser. Samtidig reduceres både formue og gæld, hvilket afspejler en ændret finansiel adfærd, hvor adgang til kredit bliver begrænset, og investeringer i aktiver som fast ejendom mindskes. Disse ændringer er ikke nødvendigvis større for seniorer end for andre aldersgrupper, men har mere alvorlige konsekvenser for dem, fordi de nærmer sig pensionsalderen og derfor har kortere tid til at genvinde tabt indkomst og opsparing.

Jo tættere på pensionsalderen, desto større konsekvenser af jobtab

Individuelle faktorer og jobtab

Ikke alle seniorer rammes ens af jobtab. Mens alder har en afgørende betydning for konsekvenserne af jobtab, spiller også køn og økonomisk situation en central rolle.

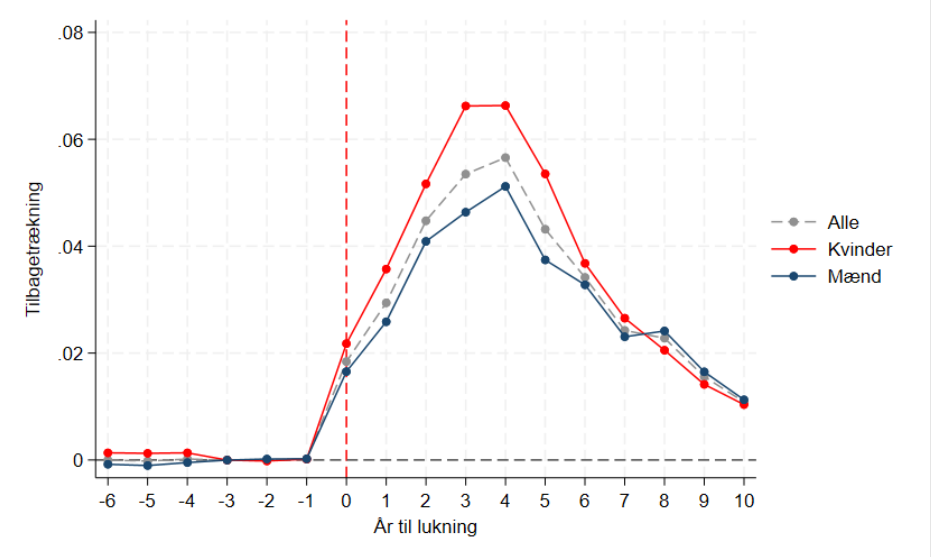
Alder

- Seniorer, der mister deres job som 55-59-årige:
  - oplever større og mere vedvarende lønnedgang og et større fald i samlet indkomst end yngre aldersgrupper
  - har sværere ved at komme tilbage i arbejde end personer, der mister deres job som 50-54-årige, hvilket afspejler sig i en markant større sandsynlighed for at overgå til en tilbagetrækningsordning efter et jobtab.

Køn

- Kvinder – især dem, der mister deres job som 55-59-årige – oplever en større *relativ* lønnedgang efter jobtab end mænd. 6 år efter jobtab har disse kvinder en lønnedgang på 30 %, mens lønnedgangen for de jævnaldrende mænd er på 19 %.
- Omvendt lider mænd i aldersgruppen en større *absolut* lønnedgang, hvilket afspejler, at de ofte har højere lønninger inden jobtab.
- Kvinder, der mister deres job, når de er i første halvdel af 50'erne, oplever et større og mere vedvarende jobtab end jævnaldrende mænd.
- Samme kønsforskel tegner sig for personer, der mister deres job, når de er i sidste halvdel af 50'erne, men kønsforskellen mindskes i dette tilfælde over tid. Sidstnævnte er en følge af, at kvinder har større sandsynlighed end mænd for at overgå til en tilbagetrækningsordning.

Figur 2 **55-59-åriges sandsynlighed for at overgå til tilbagetrækningsordning efter jobtab, i alt og særskilt for mænd og kvinder**

Anm.: Figuren viser de 55-59-åriges sandsynlighed for at overgå til tilbagetrækningsordning i årene efter jobtab (1. aksen, hvor jobtab finder sted i år 0), hvor overgang er målt som positiv indkomst fra tilbagetrækningsordning (2. aksen).

Kilde: Egen analyse på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Figur 2 viser 55-59-årige mænds og kvinders sandsynlighed for at overgå til en tilbagetrækningsordning efter jobtab. Det fremgår, at kønsforskellen mindskes over tid, hvilket bl.a. kan tilskrives, at størstedelen af aldersgruppen når folkepensionsalderen. Desuden har kvinder større sandsynlighed end mænd for at overgå til førtidspension efter et jobtab. Den generelle forskel i mænds og kvinders timing af tilbagetrækning kan potentielt tilskrives stadige forskelle i kønsroller samt kønsbestemte forhold på arbejdsmarkedet – herunder mulige ulemper for kvinder i forbindelse med genansættelse. Kvinder har i gennemsnit en lavere løn end mænd, hvilket kan betyde, at de finder arbejdslivet mindre attraktivt, end det er tilfældet for mænd. Dertil er kvinder typisk yngre end mænd i et parforhold, hvilket har betydning for de to køns tilbagetrækningsalder, når par forlader arbejdsmarkedet på samme tid.

Økonomisk situation efter jobtab

Løn

- Højtlønnede oplever større *absolut* lønnedgang efter jobtab end lavtlønnede.
- Lavtlønnede oplever større *relativ* lønnedgang og har sværere ved at genvinde deres tidligere lønniveau.

Formue og indkomst

- Personer med større formue og større samlet indkomst før jobtab:

  - oplever større nedgang heri efter jobtab end andre
  - har en større sandsynlighed for at overgå til en tilbagetrækningsordning, hvilket kan afspejle, at de har en større økonomisk buffer.
- Lavtlønnede har en større sandsynlighed for at overgå til førtidspension efter jobtab end andre, hvilket kan være en følge af større fysisk belastning i lavere lønnede jobs.

Betydning af arbejdsmarkedsforhold for konsekvenser af jobtab

Seniorers individuelle arbejdsmarkedsforhold spiller en afgørende rolle for, hvordan de påvirkes af jobtab. Branche, anciennitet og virksomhedens størrelse er vigtige faktorer. Konsekvenserne rammer seniorer i alderen 50-59 år, men er mest udtalte for seniorer i alderen 55-59 år.

Branche

- Seniorer, der mister deres job inden for fremstillingsindustrien:
  - har større genansættelseschance, men særligt seniorer i alderen 50-54 år har større sandsynlighed for at overgå til førtidspension – formentlig på grund af fysisk krævende job.

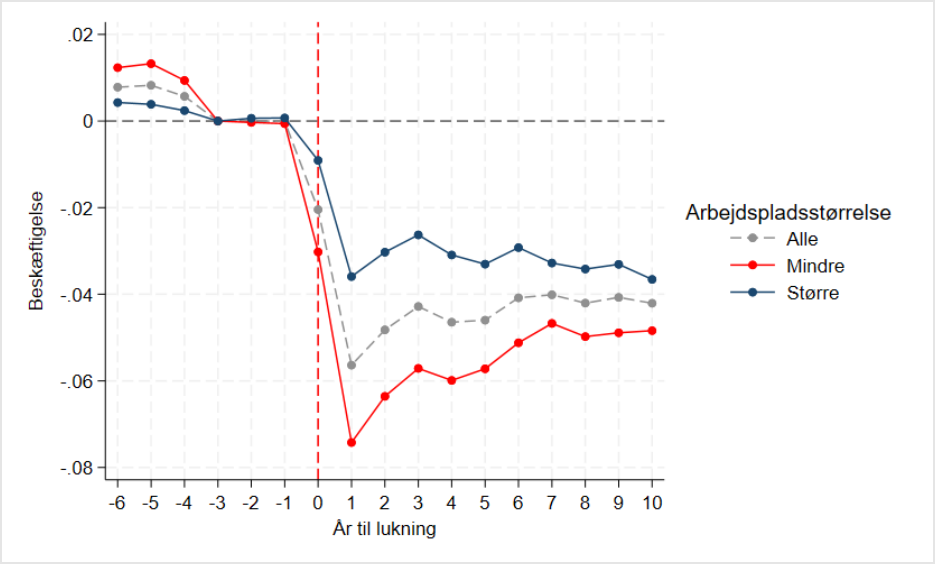
Anciennitet

- Seniorer, der har være ansat i lang tid i den virksomhed, som de forlader i forbindelse med jobtabet:
  - mister i højere grad deres beskæftigelse permanent og har større sandsynlighed for at overgå til førtidspension – potentielt på grund af arbejdsrelateret slid gennem længere ansættelse
  - oplever større lønnedgang og lavere total indkomst, hvilket kan skydes, at de i høj grad har virksomhedsspecifikke kompetencer.

Arbejdspladsens størrelse

- Seniorer fra mindre virksomheder:
  - oplever et større og mere vedvarende fald i deres beskæftigelse
  - har større sandsynlighed for at forlade arbejdsmarkedet permanent.

Figur 3 **50-54-åriges beskæftigelse efter jobtab, i alt og særskilt for store og små virksomheder**

Anm.: Figuren viser 50-54-åriges sandsynlighed for beskæftigelse i årene efter jobtab (1. aksen, hvor jobtab finder sted i år 0), hvor beskæftigelse er målt som positiv lønindkomst (2. aksen).

Kilde: Egen analyse på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Figur 3 viser netop forskellen i beskæftigelse efter jobtab mellem seniorer i alderen 50-54 år fra store og små virksomheder. Den samme forskel ses for seniorer i alderen 55-59 år. Forskellen kan skyldes, at seniorer, der forlader små virksomheder, har et mindre netværk og færre genansættelsesmuligheder.

Faktorer, der mod forventning spiller en begrænset rolle

Mens alder, køn, økonomisk situation og arbejdsmarkedsforhold har en stor betydning for seniorers karriereforløb efter jobtab, viser studiet, at andre faktorer spiller en mindre rolle, end man kunne forvente.

- **Arbejdsløshedsniveau:** Det lokale arbejdsløshedsniveau har overraskende ikke målbar effekt på beskæftigelse og andre arbejdsmarkedsudfald for seniorer efter jobtab.
- **Uddannelse:** Uddannelseslængden har tilsyneladende ikke væsentlig betydning for seniorers lønniveau, samlet indkomst, tilbagetrækning eller andre arbejdsmarkedsudfald efter jobtab. At uddannelse ikke har betydning, kan dog skyldes, at resultaterne er baseret på jobtab i den private sektor.

Der er med andre ord tegn på, at andre faktorer end det lokale arbejdsløshedsniveau og uddannelseslængden – herunder alder, køn, formue, indkomst, anciennitet, branche og arbejdspladsens størrelse – spiller en rolle i at forme seniorers karriereforløb efter jobtab.

Jobtab i en aldrende arbejdsstyrke – potentielle indsatsområder

Virksomhedsnedlukninger eller større afskedigelsesrunder indebærer betydelige omkostninger uanset alder for dem, der mister jobbet, når det gælder efterfølgende beskæftigelse og økonomisk situation. Imidlertid er især seniorer, der mister deres job, når de er i 50'erne – og særligt, når de er i sidste halvdel af 50'erne – sårbare. 10 år efter jobtabet oplever disse seniorer kun delvist at genvinde deres beskæftigelse og tidligere lønniveau. Flere overgår til en tilbagetrækningsordning, hvilket afspejler deres udfordringer med at genvinde fodfæste på arbejdsmarkedet. Desuden oplever de et fald i formue og gæld, hvilket indikerer, at de oplever et økonomisk pres, der kan have langsigtede konsekvenser.

For at imødekomme disse udfordringer kan der på det politiske niveau og blandt arbejdsgivere fokuseres på følgende:

- Målrettede genansættelsesstrategier gennem udvidede trænings- og omskolingsprogrammer, der fx udnytter seniorernes specifikke kompetencer og derved gør det lettere for dem at vende tilbage til beskæftigelse. Strategierne bør især målrettes seniorer fra mindre arbejdspladser og med højere anciennitet, der ser ud til at have de største udfordringer.
- Finansiel vejledning og støtte til seniorer, der har mistet deres job, med det formål at fremme bæredygtig formueinvestering og gældshåndtering.

I en aldrende befolkning kan strategiske interventioner ikke alene styrke seniorers beskæftigelse og økonomiske situation efter jobtab, men også sikre en mere effektiv udnyttelse af seniorers værdifulde erfaring på arbejdsmarkedet.

VIDENSCENTER FOR FASTHOLDELSE
AF SENIORER PÅ ARBEJDSMARKEDET

VIVE